

Вікторія КОТЛЯР,

студентка 3 курсу

факультету філології та соціальних комунікацій

Науковий керівник: **Юлія ГЕРАСИМЕНКО,**

к.філол.н., викладач (БДПУ)

СЕМАНТИКА ТІЛЕСНОСТІ В ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ “ОСТАННІЙ СОН СУЛЕЙМАНА” АЛЕНА ПАРИСА)

Функціонування феномену тілесності в літературі завжди було актуальною проблемою, що привертала увагу науковців. За словами І. Галуцьких, “у сучасній науковій думці тілесність асоціюється з тілесним буттям людини, розуміється як діалектична єдність тілесного та духовного, як інтегрувальна ознака екзистенційного досвіду людини, що поєднує комплекс природних, індивідуальних та культурних рис тіла людини, як поле взаємодії внутрішніх та зовнішніх життєвих просторів людської істоти” [1, с. 31].

Ф. Штейнбук акцентує, що “тілесність є текстуальною – текст є тілесним” [5, с. 8]. Науковець обґрунтовує свою теорію поєднанням топологічної рефлексії з тілесно-міметичним методом аналізу твору, що дало можливість виділити ряд тілесних мікротопосів: болю, страждання, чутливості, відсутності, бажання, насолоди, спокусливості, забуття, мислення, свободи та ідентичності.

Яскравим прикладом функціонування тілесних мікротопосів вважаємо роман А. Паріса “Останній сон Сулеймана”. Дослідниця Ю. Герасименко наголошує, що “у творі яскраво виражені кореляти “сексуальності», “спокуси” та “бажання”, які постійно супроводжують Хюррем Султан на шляху до влади, проте нерідко автор вдається до використання корелятивів “ідентичності” та “мислення”, що надалі проявляться в житті Роксолани. Щодо мікротопосів “болю” і “страждання”, то вони простежуються лише на початку твору, супроводжуючи дівчину на шляху з Рогатина до її першого господаря, в подальшому автор згадуватиме їх лише частково” [2, с. 161].

Епіцентром функціонування тілесних мікротопосів “втіхи”, “сексуальності” і “насолоди” А. Паріс робить саме гарем султана. Жінки-рабині мріють потрапити сюди, оскільки перед ними можуть відкритися безліч можливостей як для матеріального збагачення, так і для кар’єрного росту, але краси для цього замало, тут потрібна неабияка кмітливість. Автор акцентує на актуалізації корелята “мислення”, який є постійним супутником Роксолани до влади.

Прив’язаність Сулеймана до Роксоланою А. Паріс пояснює за допомогою корелятивів “втіхи” і “насолоди”. Автор навмисно подає докладні описи сцен кохання між Роксоланою і султаном, щоб читач зрозумів, що чоловіка постійно супроводжувало бажання володіти тілом Роксолани і отримувати насолоду від близькості, а жінка, в свою чергу, намагалася всіма способами дати йому цю можливість (“Сулейман поводив себе як досконалий коханець: діяв ні надто різко, ні надто повільно. Роксолана затремтіла. Забувши, хто він такий, вона бачила в ньому тільки напарника в задоволенні, якому віддалася цілковито. Вона навіть дозволила собі деякі

рухи, про які ніколи й не думала, й султан, здавалося, був на вершині щастя” [4, с. 55]).

Кореляти “мислення” та “ідентичності” у Роксолани посилюються після народження дітей. Жінка повинна була слідкувати за своїм тілом, щоб затьмарити своєю красою будь-яку іншу жінку (“Вагітності не спотворили її стан. Роксолана носила легкий корсет, вузький жилет і сатиновий пояс із нашитими діамантами, що підкреслювали, як годиться, її талію вище шальварів. “Час іще не поглинув мою красу, але що буде за кілька років? – проказала вона тихо”. Це її дуже непокоїло [3, с. 101]). Роксолана обрала дуже вірну тактику: підкоривши Сулеймана тілом, вона заволоділа і його душу (“...відпочинок душі й тіла” [3, с. 30]), тому яка б не була красива суперниця, султану вона не потрібна.

Роксолана за допомогою свого тіла і кмітливості стала найвпливовішою жінкою Османської імперії. Її тіло, як і сама жінка, пройшли довгий шлях трансформації: від Насті Лісовської, сільської цнотливої дівчини з молодим здоровим тілом українки, проте невдалої спокусниці, до Хюррем Султан, першої дружини султана Сулеймана Пишного, заради тіла і душі якої він порвав зв’язки зі всіма іншими жінками. Можна стверджувати, що українська краса, а саме тіло українки причарувало володаря Османської імперії, проте Роксолана використовувала інокультурні засоби догляду, щоб втримати його біля себе (видалення волосся, фарбування нігтів і т.і.).

А. Паріс зображує життя Роксолани, використовуючи мікротополи “болю”, “страждання”, “залежності”, “свободи”, “сексуальності” і “насолоди”. Роксолана за допомогою спокусливості отримала свободу і насолоду життям. Вона відійшла від “національного тіла” для стосунків (як сексуальних, так і суспільних) з представниками інокультурного середовища, і стала ідеалом жіночності чим доводить, що жіноче тіло призначене не лише для народження дітей, воно має в собі приховану силу, котра здатна підкорювати чоловічу волю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галуцьких І. А. Еротизм та мортальність людського тіла в текстовому відображенні художньої тілесності в англійській літературі постмодернізму. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія: Філологія. Мовознавство, 2015. Т. 253, Вип. 241. С. 31–35.
2. Герасименко Ю. А. Рецепція української історії в західноєвропейській прозі кінця ХХ – початку ХХІ століття: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.05 – порівняльне літературознавство Бердянськ, 2018. 260 с.
3. Паріс А. Останній сон Сулеймана / пер. з фр. Ю. Кочубей. Всесвіт. 2001. № 11–12. С. 3–119.
4. Паріс А. Останній сон Сулеймана / пер. з фр. Ю. Кочубей. Всесвіт. 2001. № 9–10. С. 3–58.
5. Штейнбук Ф. Конвергенція тілесних мікротопосів у сучасній світовій літературі: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 248 с.